Творчі сходинки педагогів Волині
Зарубіжна література

УДК 373.5.016:811.112.2

Тетяна ПОГОРЄЛОВА,
учитель зарубіжної літератури Десантненського ліцею
Вилківської міської ради Ізмаїльського району Одеської області

Генріх Белль. «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...». Засудження антигуманної сутності війни

(Конспект уроку, 11 клас)

Матеріал підготовлено відповідно до чинної навчальної програми та вимог Нової української школи. Учням прищеплюються гуманні почуття, несприйняття тоталітарної ідеології, пояснюється відмінність загарбницьких воєн від визвольних.

Ключові слова: *тоталітаризм, нацизм, виховання, молодь, війна.*

Tetiana Pohorielova. Heinrich Böll. *Traveller, If You Come to Spa…:* Condemning the Inhuman Nature of War.

The teaching material has been developed in accordance with the current national curriculum and the principles of the New Ukrainian School. It aims to foster humanistic values in students, encourage the rejection of totalitarian ideology, and promote an understanding of the distinction between wars of aggression and wars of national liberation.

Keywords: *totalitarianism, Nazism, values education, young people, war.*

Тема. Генріх Белль. «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...». Засудження антигуманної сутності Другої світової війни, її руйнівних наслідків для людства в оповіданні. Образ школи як художня модель нацистської Німеччини. Зображення війни з погляду важкопораненого юного солдата.

Мета: навчальна – розкрити ідейно-художній зміст оповідання Генріха Белля «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...», з'ясувати особливості антивоєнної проблематики твору, роль художніх деталей у розкритті авторського задуму;

розвивальна – розвивати вміння аналізувати художній текст у контексті історичних подій, формувати навички критичного мислення, порівняння та аргументованого висловлення власної позиції;

виховна – сприяти усвідомленню цінності людського життя, миру, свободи та людської гідності; формувати громадянську свідомість через осмислення трагедії війни в минулому та сьогоденні; виховувати повагу до захисників України і відповідальність за збереження історичної пам'яті. Через осмислення долі героя оповідання Генріха Белля допомогти учням зрозуміти згубний вплив війни на людину й суспільство, усвідомити цінність миру та провести паралелі між подіями Другої світової війни і сучасною боротьбою України за свою свободу та незалежність.

Обладнання: мультимедійний супровід до уроку, портрет письменника, текст твору.

Тип уроку: урок вивчення художнього твору.

Ми, письменники, народжені, щоби втручатися.
Г. Белль

Хід уроку

І. Мотивація навчальної діяльності

Учитель. Сьогодні ми розпочинаємо знайомство з оповіданням Генріха Белля «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...». Це твір про війну, її наслідки та про те, яку ціну людство платить за чиїсь політичні амбіції й прагнення до влади.

Події, описані Беллем, відбуваються під час Другої світової війни. Минуло багато десятиліть, але, на жаль, тема війни не залишилася тільки сторінкою історії.

Сьогодні ми, українці, живемо в умовах повномасштабної війни, бачимо її наслідки, чуємо розповіді військових, переселенців, родин, які втратили своїх близьких. Саме тому твір Белля звучить для нас особливо гостро й актуально.

Герой оповідання – юний солдат, який ще зовсім недавно сидів за шкільною партою, а тепер опинився серед жахів війни. Так само й сьогодні війна змушує багатьох молодих людей раніше дорослішати, брати на себе відповідальність за власне життя, за рідних і за свою країну.

Під час читання твору спробуймо замислитися: що відчуває людина, коли війна руйнує її звичний світ? Чому письменник засуджує війну? Які уроки минулого маємо пам'ятати сьогодні? І найголовніше – що допомагає людині залишатися людиною навіть у найтрагічніші часи? Сподіваюся, що цей твір допоможе нам не лише краще зрозуміти історію, а й усвідомити цінність миру, людського життя та відповідальності кожного за майбутнє.

II. Оголошення теми і мети уроку

III. Засвоєння нових знань, умінь та навичок
Візитівка Генріха Белля

Розповідь учнів (випереджальне завдання)

Завдання 1. **Учимося вивчати людину через її слово**

Прокоментуй фразу Г. Белля «Ми, письменники, народжені, щоби втручатися». Зроби висновок про людську та громадянську позицію письменника.

Учитель. Війна, знецінюючи людське життя, стає трагедією як для переможених, так і для переможців. Друга світова війна була найжахливішою в історії людства. У ній взяли участь 72 держави, із 110 мільйонів мобілізованих – 62 мільйони загинули. Та чи всі вони загинули, захищаючи рідну землю, як 300 спартанців, хоробрих воїнів царя Леоніда?

Герої Белля – солдати, єфрейтори, фельдфебелі, оберлейтенанти – прості виконавці чужої волі, які не знайшли в собі сили протистояти нацизму, а тому самі стали його жертвами. Белль не виправдовує їх, але співчуває їм як людям, чиї долі були понівечені війною.

У маленькому оповіданні Белля «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...» йдеться не тільки про заперечення нацизму, а й будь-якої загарбницької війни.

Сьогодні ці слова звучать для нас особливо болісно й актуально. Уже багато років українці живуть в умовах війни, щодня відстоюючи своє право на свободу, незалежність і власне майбутнє. Ми бачимо, як війна руйнує села й міста, людські долі, як змушує молодь ставати на захист своєї країни. Саме тому твір Генріха Белля допомагає нам зрозуміти: незалежно від часу і країни, війна завжди несе біль, втрати й випробування для людини. А ще нагадує про те, наскільки важливо берегти людяність, пам'ять і мир.

Спробуймо сьогодні разом із героєм оповідання замислитися над тим, яку ціну платить людина за війну і чому уроки минулого не можна забувати.

Аналіз оповідання

Завдання 2. **Учимося розуміти героя художнього твору**

– Від чийого імені ведеться оповідь?

– Як ви вважаєте, якими були його погляди на війну?

– Перед тобою – типовий розклад занять у школі для дівчат у Німеччині (тоді було роздільне навчання за статтю). Зверни увагу на щоденний предмет «Расова гігієна» і три уроки расової теорії на тиждень (табл. 1). Які ідеї входили у свідомість дитини за цією таблицею? Зроби висновок щодо насадження расизму в Німеччині.

Персонаж оповідання вважає: якщо це його гімназія, то його ім'я буде там укарбоване в камінь. Він упевнений, що буде багато імен на тій таблиці полеглих, яку, мабуть, тут приб'ють згодом. Та ось тільки він не вирішив, який напис продовжить фразу: «"Пішов зі школи на фронт і поліг за..." та я ще не знав, за що».

Як, на твою думку, почувається хлопець, коли не може дати відповідь на запитання: за що він кладе своє життя? Свою думку аргументуй.

Завдання 3. **Працюємо з художньою деталлю**

В оповіданні Г. Белля школа перетворюється на «мертвий дім». Згадай деталі, що підтверджують ці слова. Який історичний та символічний зміст закладено у переході школи – осередку освіти – в «мертвий дім»? Аргументуй свою думку.

Таблиця 1

Час	*8:00–8:45*	*8:50–9:35*	*9:40–10:25*	*10:25–11:00*	*11:00–12:05*	*12:10–12:50*
Понеділок	Німецька мова	Географія	Теорія расової переваги	Вільний час, фізичне виховання, спеціальні програми (щодня)	Домоводство, математика (щодня)	Расова гігієна, здоров'я (щодня)
Вівторок	Німецька мова	Історія	Теорія расової переваги			
Середа	Німецька мова	Співи	Теорія расової переваги			
Четвер	Німецька мова	Географія	Ідеологія			
П'ятниця	Німецька мова	Історія	Ідеологія			
Субота	Німецька мова	Співи	Ідеологія			

Завдання 4. **Висловлюємо власне судження**

«Хлопчик, що витягує терня (скалку)» – *бронзова статуя часів ранньої Римської імперії. За легендою, зображає спартанського хлопчика, що виграв змагання з бігу, незважаючи на тернину в нозі, й помер невдовзі після фінішу.*

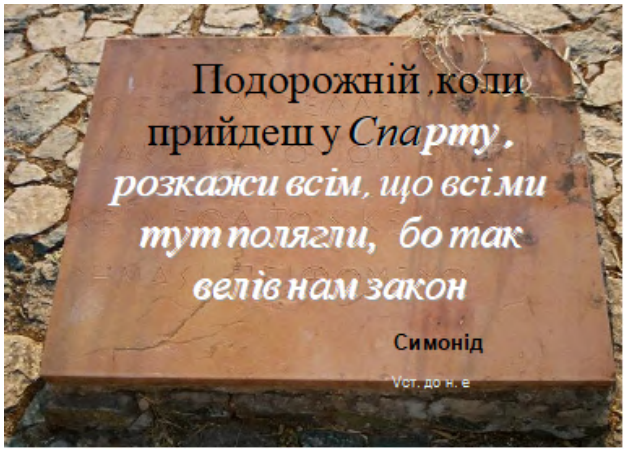
– Чому, на твою думку, саме ця статуя зустрічала німецьких хлопчиків у вестибюлі школи? Вислови своє судження щодо нацистської ідеології у вихованні молоді.

– Яке ідейне навантаження мають видатні діячі (іл. 1), повз погруддя яких проносять головного героя? Поясни, з якою метою зображення саме цих історичних осіб прикрашали стіни класичних навчальних закладів Німеччини. Зроби висновок про те, які нацистські ідеї повинні були входити у свідомість дитини.

Завдання 5. **Розвиваємо вміння розуміти художній світ**

Назва оповідання Г. Белля – це початок давньогрецької епітафії (надгробного вірша) про битву в Фермопільській ущелині, де у бою з персами загинули триста спартанських воїнів царя Леоніда. Автор епітафії Симонід Кеоський (550–469 рр. до н. е.).

Чому гімназистів примушували писати цю фразу кілька разів?[1] Як це завдання «виховувало» німецьку молодь? Зроби висновок.

Завдання 6. **Паралелі із сьогоденням**

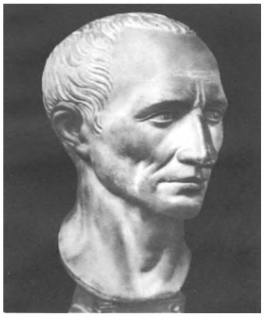
– Чому твір, написаний після Другої світової війни, залишається актуальним сьогодні?

– Які паралелі можна провести між долею героя та долями української молоді під час сучасної війни?

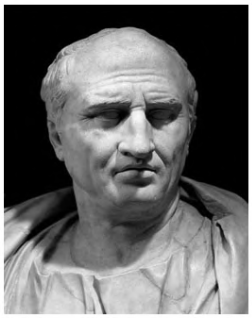
– Чому важливо пам'ятати про трагічні уроки минулого?

– Які почуття викликав у вас цей твір?

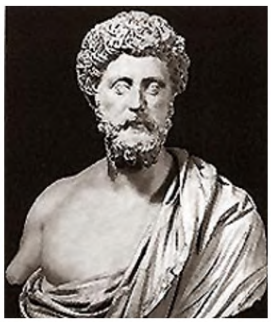
– Яку головну думку хотів донести Генріх Белль до читачів?

Гай Юлій Цезар – римський полководець. Майже все життя провів у військових походах. Нерідко спав на простому похідному ліжку, загорнувшись у солдатський плащ. Підкорив Галлію (Францію), Єгипет, Понтійське царство, Іспанію

Марк Тулій Цицерон – римський адвокат, який славився сміливими судовими промовами. У 75 р. до н. е. обіймав високу посаду в Сицилії і здобув популярність завдяки промовам та різним обіцянкам, які давав народові

Марк Аврелій – римський імператор. Жив скромно, прагнув до пунктуального виконання своїх обов'язків. Вважався «найкращим імператором». Влаштовував видовища, розподіляв хліб, роздавав гроші. Здійснив низку загарбницьких війн

Ілюстрація 1

[1] В українському перекладі А. Білецького вона звучить трохи інакше: «Перекажи, подорожній, лакедемонцям, що вкупі / Мертві ми тут лежимо, вірні їм даним словам». (Лакедемон – те саме, що Спарта. В оригіналі Симоніда вжито саме *Лакедемон*, а не *Спарта*.) – *Прим. ред.*

– Яким має бути головний урок цього твору для сучасного покоління?

Проблемні запитання уроку

– Чи може війна мати переможців, якщо вона калічить людські долі й забирає майбутнє молодого покоління?

– Чи може школа виховувати не лише освічених людей, а й сліпих виконавців чужої волі?

– Чим відрізняється сучасна українська школа від школи тоталітарної держави?

IV. Підсумок уроку

Заключне слово вчителя

– Сьогодні ми перегорнули ще одну трагічну сторінку історії людства разом із Генріхом Беллем. Герой оповідання «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...» – звичайний юнак, який ще зовсім недавно сидів за шкільною партою, мріяв про майбутнє, навчався, будував плани. Але війна відібрала в нього найцінніше – молодість, здоров'я, право на мирне життя.

Белль показує нам страшну правду: на війні немає справжніх переможців. Вона залишає після себе зруйновані міста, понівечені долі, біль і втрати. Саме тому письменник закликає нас пам'ятати уроки минулого й не допустити повторення таких трагедій.

На жаль, сьогодні ці слова звучать для нас особливо гостро. Україна вже багато років бореться за свою свободу і незалежність. Щодня ми чуємо про мужність наших захисників, про людей, які втратили домівки, рідних, звичне життя. Історія героя Белля нагадує нам, що за кожною цифрою у зведеннях стоїть людська доля, чиїсь мрії, надії та нездійснене майбутнє. Тому, читаючи цей твір, ми говоримо не лише про минуле. Ми говоримо про сьогодення і про наше майбутнє. Важливо не лише пам'ятати історію, а й робити висновки з неї: цінувати мир, людське життя, свободу, бути відповідальними громадянами своєї країни.

Хай твір Генріха Белля стане для нас нагадуванням про те, що навіть у найтяжчі часи потрібно залишатися людьми, берегти свою гідність, співчуття і віру в перемогу добра над злом. Саме в цьому – справжня сила людини і народу.

V. Домашнє завдання

Написати мініесе (1–1,5 сторінки) на тему «Чому війна не повинна ставати способом розв'язання конфліктів?» У роботі використати приклади з оповідання Генріха Белля та власні міркування.

Використані джерела

1. Зарубіжна література. 11 клас : хрестоматія / авт.-упоряд.: О. М. Ніколенко, Л. Л. Ковальова, Л. П. Юлдашева [та ін.]. Київ : Грамота, 2018. 344 с.

2. Белль Г. Подорожній, коли ти прийдеш у Спа... *Всесвітня література в школах України.* 2019. № 10. С. 18–22.

3. Генріх Белль – «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...» (аналіз, паспорт твору). *УкрЛіб : бібліотека української літератури.* Розділ: Зарубіжна література. URL: ukrlib.com.ua

4. Літературний паспорт твору: сюжет, композиція, проблематика. «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...». *Довідка Біз Уа* : інформаційний портал. URL: dovidka.biz.ua

На допомогу вчителю

УДК 373.5.016:811.112.2

Світлана ПАНАСЮК,
учитель німецької мови КЗЗСО «Луцький ліцей № 18 Луцької міської ради»

«Deutschunterricht kompakt»: підходи до організації уроку німецької мови в добу штучного інтелекту

Висвітлено сучасні підходи до організації уроку німецької мови, представлені під час навчання «Deutschunterricht kompakt» через шість вебінарів на різну тематику від видавництва «Cornelsen». Проаналізовано актуальні методичні тенденції навчання іноземних мов у добу цифровізації та активного використання штучного інтелекту. Особливої уваги надано розвитку говоріння як ключової компетентності сучасного здобувача освіти, реалізації диференційованого навчання, використанню навчання у русі (Bewegtes Lernen), Sketch Notes та цифрових технологій на уроках німецької мови. Розглянуто практичні форми роботи, що сприяють підвищенню мотивації учнів, розвитку комунікативних умінь та створенню